

DEĞERLER EĞİTİMİ MENTORU YETİŞTİRME: BALIKESİR ÖRNEKLEMİ^o

Dr. Öğr. Üyesi Esmâ SAYIN*, Doç. Dr. Mustafa KOÇ**
Doç. Dr. Recep ÖNAL***, Dr. Öğr. Üyesi Veli ABA****

Öz

Bu araştırmanın amacı, Balıkesir il merkezinde yer alan Şule Yüksel Şenler İmam Hatip Lisesi ve Şehit Ömer Faruk Bol İmam Hatip Ortaokulu ile Sırrı Yırcalı Anadolu Lisesi'nde görev yapan toplam 12 öğretmene yönelik değerler eğitimi konusunda "eğiticinin eğitimi"ni vermek olmuştur. Bu araştırmayı kapsayan projede, değerler eğitimi kapsamında 1 ayda 2 kez olmak üzere toplam 5 ayda 10 değerın sunulması hedeflenmiştir. Projede kapsamında sunulmuş olan değerler, 'sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, alçakgönüllülük, kanaatkarlık, sabır ve empati' dir. Her bir okuldan belirlenen 5 öğretmene proje ekibinde yer alan proje yöneticisi ve araştırmacıları tarafından belirlenen değerlerle ilgili öğrencilerine sunum yapabilmesi için gerekli olan psiko-pedagojik desteğin verilmesi ön görülmüştür. Öncelikle metodolojik olarak ön test-son test yaklaşımı esas alınarak mentorların belirlenen değerlerin benimsenmesine ilişkin uygulama öncesi ve sonrasında bir anket uygulaması yapılmıştır. Uygulanan anket çalışmasının sonucunda "Saygı" ve "Sorumluluk" düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Değerler Eğitimi, Mentor, Eğitici Eğitimi, Ahlak

Training of Values Education Mentor: Sample of Balıkesir

Abstract

The aim of this research, the Sule Yuksel Senler Imam Hatip High School and Sehit Omer Faruk Bol Imam Hatip Secondary School twelve teachers' values was to give "Educator Training" on education. In this project, the values were evaluated twice a month for a total of five months to be presented as ten values. The values to be presented in the project 'love, respect, responsibility, justice,

^o Bu makale, Dr. Öğr. Üyesi Esmâ Sayın'ın proje yürütücüsü; Doç. Dr. Mustafa Koç, Doç. Dr. Recep Önal ve Dr. Öğr. Üyesi Veli ABA'nın araştırmacı olarak yer aldığı 'Değerler Eğitimi Mentoru Yetiştirme: Balıkesir Örnekleme' isimli Balıkesir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesinden hazırlanmıştır.

* Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi esmasayin16@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9420-700X

** Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Bilim Dalı Öğretim Üyesi, ORCID: 0000-0003-1299-7963

*** Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ORCID: 0000-0003-4558-038X

**** Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ORCID: 0000-0002-2571-9949

truth-honesty, tolerance, humility, patience and empathy'. Five teachers from each school were assigned to the students who are related to the values determined by the project manager and researchers in the project team. Psycho-pedagogical support was needed to make presentations. First of all, taking into account the methodological pre-test post-test approach, a questionnaire survey would be conducted to identify the difficulties they may encounter in the presentation of the specified values with open-ended questions. After analysis of the obtained data presentations to mentors; At the end of the determined research calendar, an open-ended questionnaire would be conducted to determine the relevant competency. And the end of the survey study, the "Respect" and "Responsibility" levels displayed a statistically meaningful difference. Based on this, the "Respect" and "Responsibility" levels of the teachers increased significantly at the end of the training, when compared to their pre-training levels.

Keywords: Values Education, Mentor, Trainer Education, Morality

1. Giriş

Sosyal bir varlık olan insanın, diğer insanlarla barışık ve sağlıklı bir şekilde hayatını devam ettirebilmesi için toplumla bütünleşmeye, toplum içinde yaşamaya ihtiyacı vardır. "Bu durum, insanın sosyal yaşayış, kültürel durum ve ahlaki kural gibi toplum üyelerinin geneli tarafından kabul görmüş ilkelere uyması ile mümkündür.

Toplum, genç bireylerine oluşturduğu birikimi okul aracılığıyla aktararak geleceğini yapılandırır. Toplumda insanların hangi özelliklere sahip olması isteniyorsa, anne babalar da çocuklarına o nitelikleri kazandırmayı amaçlar. Bireyler toplumsal kurallar, gelenekler ve görenekler yoluyla 'iyi-kötü'yü ve 'doğru-yanlış'ı ayırmayı ve kendi ahlak ilkeleri doğrultusunda bir ölçü edinmeyi öğrenirler."¹

"Değerler, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler ayrıca, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir."² Değerler dünyaya, hayata anlam veren, insanı yücelten unsurlardır. "Onlar, insanı bir kültürün, bir topluluğun, bir bütünün parçası kılar. Onlar, hem kişide gelişir; hem de kişi, onları geliştirir. Değerlerin yaşandığı toplumlara bakıldığında, bunlarda ayrışmanın yaşanmadığı, sağlıklı toplumlar olarak varlıklarını devam ettikleri görülebilir."³

¹ B. Beill, *İyi Çocuk, Zor Çocuk Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?*, (çev. Cuma Yorulmaz), Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2003, s. 14.

² E. Başaran, *Örgütsel Davranışların Yönetimi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 58.

³ N. Tozlu, *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*, Mikro Yayınları, Ankara, 2003, s. 45.

“Değerler, insanın tarih ve kültür varlığı olarak kendini gerçekleştirme kadar, insanın ne olduğunun farkına varması bakımından da önem taşımaktadır. Değerlerin; hem eylem, hem de bilgi bakımından insanın varoluş temelini oluşturduğunu söylemek mümkündür.”⁴

Değerler, yaşamın hazineleridir. “Onlar, bağımsızlık ve özgürlük getirir; insanın kendi kendine yeterli olma kapasitesini artırır. Kendi içimizde değerleri geliştirirken, bunu dünyayla paylaşıyoruz ve böylece daha iyi bir dünyaya doğru ilerleriz.”⁵

“Değerler, ulusal kültürleri koruyan, bir kültürü başka kültürden ayıran ve belli sınırlılıklar içerisinde yaşayan insanların birliğini ve kaynaşmasını sağlamaktadır. Ayrıca değerler, sosyal ilişkilerin geliştirilmesinde ve toplumsal ayrışmanın önlenmesinde önemli görevler üstlenmektedirler. Bu açıdan bakıldığında değerlerin, kişilerin ve toplumların anlaşılmasında önemli katkılarının olduğunu söylemek mümkündür.”⁶

Değerlerin ilk alındığı yer, ailedir. “Ailede bireylerin iletişimleri, yaşam biçimleri, tutum ve davranışları çocukların değerleri kazanmalarında etkili olmaktadır. Çocuğun yaşamının sonraki süreçlerinde aile kurumuna ek olarak eğitim kurumları, medya, arkadaş grupları, oyun grupları vb. etki odakları da süreç içerisinde bireye değer kazandırmada önemli bir rol üstlenmektedirler.”⁷

“Değer eğitiminde bugüne kadar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi olmak üzere dört önemli hareket ortaya çıkmış olsa da, din eğitimi, etik eğitimi, kanun ilişkili eğitim, eleştirel düşünce, empati geliştirme, işbirliği becerileri, karar verme becerileri, ahlakî muhakeme, yaşam becerileri, cinsellik eğitimi, uyuşturucu eğitimi gibi değer eğitimi uygulamaları vardır.”⁸

Okullarda değerler eğitiminin gereği günümüz dünyasında, akademik başarı kadar, çağdaş hayatın vazgeçilmezi hâline gelen, dürüstlük, saygılı olma, ahlaki değerlere uyma, rahat iletişim kurma, insan ilişkilerine özen gösterme, nezaket kurallarına uyma, öncelik kullanma, iş disiplini, temizlik, düzen vb. kavramlar da ön plana çıkmaktadır.

Birey bir bütün olarak ele alınmakta, insanı insan yapan özelliklerin geliştirilmesine çaba harcanmaktadır. Okullar, eğitim için çok önemli; vazgeçilmez ve yeri doldurulamaz kurumlar durumundadırlar. Okulları örgün

⁴ Ü. Günay, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, Karahan Yayınları, İstanbul, 2006, s. 18.

⁵ M. W. Berkowitz, *The Science of Character Education*, Hoover Institution Press, California, 2002, s. 96.

⁶ N. Avcı, *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007, s. 21.

⁷ F. Özdaş, *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktor Tezi, Elazığ, 2013, s. 31.

⁸ H. Kirschenbaum, *100 Waystoenhance Values and Morality in School Youthsettings*, Massachusetts: Allyn&Bacon Company, 1995, s. 76.

eğitim kurumları olarak nitelendirir, onları yaygın eğitimden ayırırız. Bunun için okulda başta öğretmenler olmak üzere tüm personele de görevler düşmektedir. Okul eğitimi, çok önemlidir. Ancak her ümidi, örgün eğitim kurumlarına ve okullara bağlamak doğru bir düşünce değildir. Okul, bilgi verir.

“Bilginin davranış hâline dönüşmesi, bilgili kişinin iyi ahlaklı, karakterli kişi olması, o bilgilerin duygularla bütünleşmesine bağlıdır.”⁹ “Duygular ise, okul çağından çok önce insanda vardır ve belli yönlerde şekil almaya başlamışlardır. Eğitim için okul çağını beklemek, okulun başarısını tehlikeye atmak demektir. Sevgi, saygı, dürüstlük, paylaşma, işbirliği, hoşgörü, önyargısız yaklaşma, şiddetten kaçınma vb. konuları kapsayan eğitim programları geliştirilmeye başlanmıştır.”¹⁰

“Bu programlarla amaçlanan, çocukları bu kavramlarla erken yaşlarda tanıştırmak, kendi akran grubuyla birlikte çeşitli masal, hikâye ve grup etkinliklerinden de yararlanarak bu kavramlar konusunda düşündürmektir.”¹¹ “Doğal olarak bu, daha çok bilişsel süreçlere hitap eden bir yaklaşımdır. Fakat değerler, yaşantıyla öğrenilir. Bu nedenle sadece bu tarz bir eğitimle değerleri öğretmemiz mümkün değildir.”¹²

Geçmişten günümüze değerler ve ahlak eğitimi ile ilgili sorular, eğitim felsefecileri ve teorisyenlerinin gündemini meşgul etmiştir. Günümüzde bu sorunların çözümüne yönelik ‘değerler eğitimi’ kavramı, ağırlıklı olarak karakter eğitimi olarak anlaşılacak önem kazanmıştır.

“Bazen ‘Karakter Eğitimi’ diye de adlandırılan ‘Değerler Eğitimi’ fikri, eğitimin kendisi kadar eskidir. Tarih boyunca, dünyanın hemen her köşesinde eğitimin iki temel amacı olmuştur: İlki, insanların daha akıllı olmalarını; ikincisi de bireylerin daha iyi insanlar ve vatandaşlar olmalarını sağlamaktır.”¹³

“Geçmişte ahlâk eğitimi, karakter eğitimi gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şekli olan değerler eğitimi, son yıllarda eğitimin önemli konularından biri olmuştur.”¹⁴ Değerler eğitiminin amacı, bütün insanlığın ortaklaşa sahip olduğu evrensel değerlere vurgu yaparak iyi karakter örnekleri

⁹ E. Sayın, *Tasavvuf Eğitimi Hafıza Teknikleriyle Tasavvuf Kavramları, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2018*, s. 13.

¹⁰ H. Ekşi, *Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları*, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2003, 1(1), s. 79.

¹¹ F. A. Balcı, T.Y. Yelken, *İlköğretim Öğretmenlerinin "Değer" Kavramına Yükladıkları Anlamlar*, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010, 3, s. 39.

¹² Y. Keskin, *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2011, s. 75.

¹³ M. Z. Altan, *Çoklu Zeka Kuramı ve Değerler Eğitimi*, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2011, s. 1, c. 4., s. 76.

¹⁴ M. Önder, *Din ve Temel Değerler*, *Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri*, Osman Gazi Üniversitesi, Eskişehir, 2011, s. 19.

sergileyen, ahlâkî değerlere sahip, sorumluluk duygusu içinde hareket eden vatandaşlar ortaya çıkarmaktır.

Değerler eğitimi bireylerde; saygı, sevgi, sorumluluk, erdem, cesaret, inanç, azim, adalet ve bireysel disiplin gibi çok önemli ahlâkî ve medeni değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır. “Diğer taraftan, değerler eğitiminin uzun vadeli amacı ise, toplumda giderek daha büyük bir sorun haline gelen ahlâkî, etik ve akademik konularda yardımcı olmak ve dünyamızın daha güvenilir ve yaşanılır hale gelmesine katkı sağlamaktır.”¹⁵

Çocuklar, her geçen gün şiddet, sosyal problemler ve birbirlerine saygı eksikliği tarafından etkilenmektedirler. “Bu nedenle çocuklara ve gençlere sadece bilmeleri gereken şeyler hakkında eğitim verilmemeli, insan olmak ve bir arada yaşamak konusunda da eğitim verilmelidir. Nitelikli eğitim, insanı bir bütün olarak algılar ve bilişsel alanı olduğu kadar duyuşsal alanı da içeren eğitimi destekler.”¹⁶

“Her ailenin çocukları için istedikleri ve özlemi içinde oldukları konu, onların iyi ahlâkî değerlere sahip olmalarıdır. Her aile, çocuklarını birer örnek vatandaş, toplumda saygı gören ve takdir edilen birer birey olarak yetiştirmek ister.”¹⁷

Yetişkinler, gençlerin ahlâkî değerler konusunda yönlendirmeye ihtiyaçları olduğunu fark ederler. “Bu yönlendirme sorumluluğu da, ailelere ve öğretmenlere aittir. Davranışlar, doğrudan ya da dolaylı biçimde değerler tarafından yönlendirilmektedir.”¹⁸ Çocuklar, bir yandan ailede ve okulda değerleri kazanırken diğer yandan sahip oldukları değerleri öğrenme sürecine yansıtırlar. “Bir başka deyişle değerler, öğrenme üzerinde önemli etkiye sahiptir. Etkili bir değerler eğitimi için okulda ve sınıfta oluşturulan ortamın niteliği önem taşır. Okuldaki ilişkilerin niteliği ve ortamın özelliği, değerler eğitiminin desteklenmesinde dikkate alınmalıdır.”¹⁹

2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Balıkesir il merkezinde yer alan Şule Yüksel Şenler İmam Hatip Lisesi ve Şehit Ömer Faruk Bol İmam Hatip Ortaokulu ile Sırrı Yırcalı Anadolu Lisesi’nde görev yapan toplam 12 öğretmene yönelik değerler eğitimi konusunda “Eğitici Eğitimi” vererek belirlenen değerlerdeki eğitici farkındalıklarını belirlemek olmuştur.

¹⁵ D. K. Lapsley, *Moral Self-Identity As The Aim of Education in L.P. Nucciand D. Narvaez (Eds), Handbook of Moral and Character Education*, Taylor & Francis, New York, 2008, s. 76.

¹⁶ C. Demirhan İşcan, *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2003, s. 30.

¹⁷ Lapsley, *a.g.e.*, s. 47.

¹⁸ M. Rokeach, *Nature of Human Values*, The Free Press, New York, 1973, s. 56.

¹⁹ W. Veugelers, *Different Ways of Teaching Values*, *Educational Review*, New York, 2007, s.52/1, s. 78.

Ayrıca araştırma çıktıları olarak ise, aşağıdaki iş akışı belirlenmiştir:

- a. Eğitici eğitimini alan mentorlara 5 ay süre ile kendi okullarında proje yöneticisi ve araştırmacılar tarafından eğitim vermesi,
- b. Bu eğitimin amaçları doğrultusunda da mentorların kendi sınıflarında uygulamalar yapması,
- c. Okul uygulama döneminde oluşturulan materyal ve deneyimlerin bir toplantıda değerlendirilmesi,
- d. Ortaya çıkartılan materyal ve deneyimlerin araştırma projesi kapsamında makale olarak yayınlanması,
- e. Proje yürütücüsü ve araştırmacılarından bu eğitimi alan öğretmenlerin kendi okullarında ve diğer okullardaki zümrelerine aynı eğitimi vermeleri.

3. Araştırmanın Konu ve Kapsamı

a. Bu araştırmanın konusu, Balıkesir il merkezinde yer alan Şule Yüksel Şenler İmam Hatip Lisesi ve Şehit Ömer Faruk Bol İmam Hatip Ortaokulu ile Sırrı Yırcalı Anadolu Lisesi'nde görev yapan toplam 12 öğretmene yönelik değerler eğitimi konusunda "Eğitici Eğitimi" vererek belirlenen değerler konularında gerekli farkındalığı ve formasyonu sağlamak olmuştur.

b. Bu araştırmaya konu olan projede, değerler eğitimi kapsamında ayda iki defa olmak üzere toplam beş ayda on değer sunulması hedeflenmiştir. Projede sunulacak olan değerler, 'sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, alçakgönüllülük, kanaatkarlık, sabır ve empati' dir.

c. Her bir okuldan belirlenen on öğretmene proje ekibinde yer alan proje yöneticisi ve araştırmacılar tarafından belirlenen değerlerle ilgili öğrencilerine sunum yapabilmesi için gerekli olan psiko-pedagojik destek verilmiştir.

d. Mentorların hedef kitlesi olan öğrencilerine proje kapsamında yer alan değerleri psiko-pedago-teolojik standartlara uygun sunabilmeleri beklenmiştir. Proje kapsamında Manevi-Psikolojik Danışmanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi ile araştırma protokolü yapılarak çalışma sonunda adı geçen merkez tarafından katılımcılara katılım belgesi verilmiştir.

e. Proje yürütücüsü ve araştırma ekibi tarafından bu eğitimi alan öğretmenlerin kendi okullarında ve diğer okullardaki zümrelerine aynı eğitimi vermeleri sağlanmıştır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, belirlenen okullar kapsamında, 12 öğretmen ve 3 araştırmacıyla bilimsel bir proje kapsamında yürütülmüştür. "Araştırmada, özel durum yaklaşımı kapsamında kontrolsüz ön test-son test deneysel yöntemi kullanılmıştır."²⁰

²⁰ Ş. Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2002.

3.1. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, Balıkesir il merkezinde yer alan Şule Yüksel Şenler İmam Hatip Lisesi ve Şehit Ömer Faruk Bol İmam Hatip Ortaokulu ile Sırrı Yırcalı Anadolu Lisesi'nde görev yapan öğretmenler (n=12) oluşturmuştur. Çalışma grubunun, sosyo-demografik özelliklerine ilişkin dağılımları ise aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Cinsiyete Göre Dağılımlar

Cinsiyet	n	%
Kadın	4	33,3
Erkek	8	66,7
Toplam	12	100,0

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %33,3'ü kadın ve %66,7'si ise erkektir.

Tablo 2. Öğrenim Durumuna Göre Dağılımlar

Öğrenim Durumu	n	%
Lisans	12	100,0

Çalışmaya katılan öğretmenlerin tamamının öğrenim durumu, lisans düzeyindedir.

Tablo 3. Mesleki Kıdemlere Göre Dağılımlar

Mesleki Kıdem	n	%
5 Yıl ve Altı	1	8,3
6-10 Yıl	3	25,0
11-15 Yıl	3	25,0
16-21 Yıl	1	8,3
21 Yıl ve Üzeri	4	33,3
Toplam	12	100,0

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %8,3'ünün mesleki kıdemi 5 yıl ve altında iken, %25'inin 6-10 yıl, %25'inin 11-15 yıl, %8,3'ünün 16-21 yıl ve %33,3'ünün ise 21 yıl ve üzeridir.

Tablo 4. Sınıfındaki Öğrenci Sayısına Göre Dağılımlar

Sınıftaki Öğrenci Sayısı	n	%
1-20	5	41,7
21-25	4	33,3
26-30	2	16,7
31-35	1	8,3
Toplam	12	100,0

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %41,7'sinin sınıfındaki öğrenci sayısı 1-20 iken, %33,3'ünün 21-25, %16,7'sinin 26-30 ve %8,3'ünün ise 31-35 öğrencidir.

Tablo 5. Öğretmenlik Mesleğini İsteyerek Seçme Durumuna Göre Dağılımlar

Öğretmenlik Mesleğini İsteme	n	%
<i>Evet</i>	12	100,0
<i>Hayır</i>	0	0,0
<i>Toplam</i>	12	100,0

Çalışmaya katılan öğretmenlerin tamamı, öğretmenlik mesleğini isteyerek seçmişlerdir.

Tablo 6. Mesleki Memnuniyet Durumlarına Göre Dağılımlar

Mesleki Memnuniyet	n	%
<i>Evet</i>	12	100,0
<i>Hayır</i>	0	0,0
<i>Toplam</i>	12	100,0

Çalışmaya katılan öğretmenlerin tamamının bu meslekte çalışmaktan memnun oldukları görülmektedir.

3.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada, mentorların belirlenen değerlere ilişkin özümlenme düzeylerini belirleyebilmek için yapılan anket uygulaması, iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, katılımcılardan demografik veriler toplamaya yönelik oluşturulmuştur. İkinci bölümde ise, 'sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, alçakgönüllülük, kanaatkarlık, sabır ve empati' konulu değerlerle ilgili her bölüm için beşli likert tarzda maddeler bulunmakta olup değere göre ankette yer alan madde sayısı şöyledir:

Sevgi değeri için 11 madde, saygı değeri için 11 madde, sorumluluk değeri için 10 madde, adalet değeri için 7 madde, doğruluk ve dürüstlük değeri için 8 madde, hoşgörü değeri için 8 madde, kanaatkarlık değeri için 11 madde, sabır değeri için 8 madde, empati değeri için 11 madde bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Veri Analizi

Çalışmaya katılan öğretmenlere araştırma ekibinde yer alan araştırma yöneticisi ve araştırmacılar tarafından belirlenen değerlerle ilgili öğrencilerine sunum yapılması için gerekli olan psiko-pedagojik desteğin verilmesi için proje kapsamında bir çalışma takvimi yapılmıştır.

Çalışmaya ilişkin ilgili literatür taranarak araştırmacı grup tarafından oluşturulan anket formu sunum öncesinde ve sonrasında ön test-son test yöntemi dikkate alınarak mentorlara uygulanmıştır. Bu kapsamda mentorlara hiçbir eğitim verilmeden ön test yapılarak araştırmacılar tarafından belirtilen değerler eğitimi yapılmıştır. Daha sonra belirlenen değerlere ilişkin sunumlar araştırmacılar tarafından yapıldıktan sonra anketin son test uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Analizler SPSS Statistics 23 paket programı üzerinden yapılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken kategorik değişkenler (örneğin cinsiyet) için sıklıklar (sayı ve yüzde), sayısal değişkenler (örneğin saygı puanları) için ise tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma) verilmiştir.

Veri sayısının 30'dan küçük olması nedeniyle çalışmada parametrik olmayan istatistiksel yöntemlerden faydalanılmıştır. İki bağımlı sayısal değişken (örneğin eğitim öncesi "sevgi" ve eğitim sonrası "sevgi" puanları) arasındaki farklılıklar Wilcoxon analizi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 7. Güvenirlik Analizleri

Değerler	Madde Sayısı	Cronbach Alfa
Sevgi	11	0,937
Saygı	11	0,963
Sorumluluk	10	0,790
Adalet	7	0,719
Doğruluk ve Dürüstlük	8	0,723
Hoşgörü	8	0,815
Kanaatkârlık	11	0,861
Sabır	6	0,734
Empati	11	0,980

Çalışmada 5'li likert tipi olarak kullanılan 11 maddelik "Sevgi", 11 maddelik "Saygı", 10 maddelik "Sorumluluk", 7 maddelik "Adalet", 8 maddelik "Doğruluk ve Dürüstlük", 8 maddelik "Hoşgörü", 11 maddelik "Kanaatkârlık", 6 maddelik "Sabır" ve 11 maddelik "Empati" yapıları için Cronbach Alfa güvenirlik analizi yapılmış ve tüm değerlerin güvenirlik seviyelerinin kabul edilebilir düzeyde oldukları görülmüştür (Cronbach Alfa>0,700).

11 maddelik "Saygı" değerinde 1, 3 ve 5. maddeler, 11 maddelik "Sorumluluk" değerinde 1, 2, 5, 7 ve 8. maddeler, 7 maddelik "Adalet" değerinde 4 ve 7. maddeler, 8 maddelik "Doğruluk ve Dürüstlük" değerinde 1, 7 ve 8. maddeler, 8 maddelik "Hoşgörü" değerinde 1, 2, 4, ve 8. maddeler, 11 maddelik "Kanaatkârlık" değerinde 2, 5, 8, 9 ve 11. maddeler ve 6 maddelik "Sabır" değerinde 3 ve 5. maddeler ters kodlu maddeler oldukları için bunlarda dönüşüm yapılmıştır.

Bu 9 değere ilişkin her bir değer için kendi maddelerinin ortalaması alınarak kişilerin "Sevgi", "Saygı", "Sorumluluk", "Adalet", "Doğruluk ve Dürüstlük", "Hoşgörü", "Kanaatkârlık", "Sabır" ve "Empati" değeri düzeyleri hem eğitim öncesinde hem de eğitim sonrasında 1-5 aralığında hesaplanmıştır.

4. Bulgular

Çalışma kapsamında ele alınan her bir değer ile ilgili katılımcılardan elde edilen nicel bulgular, tablolar halinde aşağıda sunulmuştur:

Tablo 8. "Sevgi" Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Sevgi Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
İnsanları her halleriyle severim.	3,83	0,83	3,50	0,90	-1,265	0,206
İnsanlarla olmaktan mutluluk duyarım.	4,25	1,14	4,42	0,51	0,000	1,000
Yalnız kalmayı sevmem.	2,75	1,36	3,58	0,90	-1,905	0,057
İyilikleri karşılık beklemeden yaparım.	3,75	1,71	4,33	0,49	-1,367	0,172
İnsanları kırmamaya çalışırım.	4,50	1,17	4,33	0,65	-0,952	0,341
İnsanları mutlu etmeyi severim.	4,33	1,15	4,17	0,58	-0,952	0,341
Çöplerimi yerlere atmam.	4,67	1,15	4,33	0,65	-1,228	0,219
Hayvanları korurum.	4,42	1,24	4,50	0,52	-0,302	0,763
Hayvanlara kötü davrananları uyarırım.	4,25	1,22	4,42	0,67	-0,108	0,914
Doğaya zarar verenleri uyarırım.	4,00	1,21	4,25	0,75	-0,351	0,726
Sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim.	3,58	1,51	3,92	0,67	-0,590	0,555

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası "Sevgi" değerine ait 11 maddeye ilişkin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 9. "Saygı" Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Saygı Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Arkadaşlarıma hoşlanmayacakları isimler takarım.	4,83	0,39	1,17	0,39	-3,176	0,001*
Arkadaşım benimle konuşuyorken yüzüne bakarım.	1,50	1,17	3,83	0,67	-2,979	0,003
Arkadaşlarım konuştuıkları sırada araya girer söylemek istediğimi söylerim.	4,33	0,78	4,17	0,83	-0,520	0,603
Otobüste yolculuk ederken büyüklerime yer veririm.	4,42	1,16	4,42	0,79	0,000	1,000
Arkadaşımın buluşmaya söz verdiği saatten daha geç giderim.	4,67	0,65	2,17	1,27	-2,831	0,005*
Arkadaşımın eşyalarını kullanmak için ondan izin alırım.	4,50	1,17	4,50	0,52	-0,707	0,480
Büyüklerime uygun şekilde hitap ederim.	1,42	1,16	3,33	0,65	-2,98	0,003*

Birisine karşı yanlış bir şey yaptığımda o kişiden özür dilerim.	1,50	1,17	3,50	0,52	-3,002	0,003*
Başkalarının odasına kapıyı çalarak girerim.	4,50	1,17	4,58	0,51	-0,378	0,705
Tandığım insanları gördüğümde selam veririm.	4,50	1,17	4,42	0,79	-0,531	0,595
Arkadaşımın bana yaptığı bir davranıştan hoşlanmıyorsam onu uygun bir dille uyarırım.	4,00	1,21	4,08	0,67	-0,175	0,861

*:p<0,05 (İstatistiksel olarak anlamlı)

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası "Saygı" değerine ait "Arkadaşlarıma hoşlanmayacakları isimler takarım.", "Arkadaşım benimle konuşuyorken yüzüne bakarım.", "Arkadaşımın buluşmaya söz verdiği saatten daha geç giderim.", "Büyüklerime uygun şekilde hitap ederim." ve "Birisine karşı yanlış bir şey yaptığımda o kişiden özür dilerim." ifadelerine verilen cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre "Arkadaşım benimle konuşuyorken yüzüne bakarım.", "Büyüklerime uygun şekilde hitap ederim." ve "Birisine karşı yanlış bir şey yaptığımda o kişiden özür dilerim." ifadelerine katılım düzeyleri eğitim sonrasında anlamlı derecede artmış iken "Arkadaşlarıma hoşlanmayacakları isimler takarım." ve "Arkadaşımın buluşmaya söz verdiği saatten daha geç giderim." ifadelerine katılım düzeyleri ise eğitim sonrasında azalmıştır.

Tablo 10. "Sorumluluk" Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Sorumluluk Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Bir yerlerde eşyalarımı unuturum.	3,08	1,08	2,92	1,16	-0,632	0,527
Ödünç aldığım şeyleri geri vermeyi unuturum.	4,50	0,67	1,58	0,67	-3,108	0,002*
Bütün ödevlerimi zamanında teslim ederim.	4,08	1,16	4,00	0,74	-0,25	0,803
Ev ve okul işlerine eşit bir şekilde vakit ayırırım.	3,25	1,14	3,25	0,62	-0,061	0,951
Çoğunlukla derslerimi kaçıırım.	4,58	1,16	1,67	0,98	-2,929	0,003*
Birisinden hediye aldığımda muhakkak ona teşekkür ederim.	4,58	1,16	4,50	0,52	-1,000	0,317
Çoğunlukla derse ya da okula geç kalırım.	4,67	0,65	1,58	0,79	-3,108	0,002*
Eğer bir randevuma gitmek istemiyorsam onu muhakkak ekerim.	4,50	0,90	1,92	1,31	-2,844	0,004*
Birine ödevinde yardım edeceğime söz verdiğim, sözümü yerine getirmeye çalışırım.	4,17	1,53	4,33	0,49	-0,108	0,914

Kişisel zevklerimden vazgeçmek yerine ödevlerimi yapmayı tercih ederim.	3,58	1,38	3,83	0,58	-0,513	0,608
---	------	------	------	------	--------	-------

*:p<0,05 (İstatistiksel olarak anlamlı)

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası "Sorumluluk" değerine ait "Ödünç aldığım şeyleri geri vermeyi unuturum.", "Çoğunlukla derslerimi kaçıyorum.", "Çoğunlukla derse ya da okula geç kalırım." ve "Eğer bir randevuma gitmek istemiyorsam onu muhakkak ekerim." ifadelerine verilen cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre "Ödünç aldığım şeyleri geri vermeyi unuturum.", "Çoğunlukla derslerimi kaçıyorum.", "Çoğunlukla derse ya da okula geç kalırım." ve "Eğer bir randevuma gitmek istemiyorsam onu muhakkak ekerim." ifadelerine katılım düzeyleri eğitim sonrasında istatistiksel olarak anlamlı derecede azalmıştır.

Tablo 11. "Adalet" Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Adalet Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Bir yiyeceği paylaşmam gerektiğinde büyük olan payı ben alırım.	1,58	0,51	1,75	0,75	-0,707	0,480
Kaybolan eşyam için şüphelendiğim kişiyi suçlarım.	1,17	0,39	1,42	0,51	-1,134	0,257
Evde bir dilim pasta kalmışsa aile bireylerinden önce o pastayı yerim.	1,50	0,52	1,50	0,52	0,000	1,000
Sevmediğim bir kişi başarılı olduğunda onu takdir ederim.	2,00	1,35	2,08	0,79	-0,214	0,831
Masadaki bir tabak çerezi diğer kişilerden daha hızlı yemeye çalışırım	1,42	0,67	1,75	0,97	-1,265	0,206
Bir görseli (resim, harita vb.) sınıfta dolaştırmam istediğinde öncelikli olarak yakın hissettiğim öğrencinin görmesini sağlarım.	1,75	0,62	1,50	0,52	-0,905	0,366
Grup çalışmalarını düzenlerken herkese eşit görev verilmesine yardımcı olurum.	2,75	1,36	3,08	0,67	-0,794	0,427

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası "Adalet" değerine ait 7 maddeye ilişkin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 12. “Doğruluk-Dürüstlük” Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Doğruluk-Dürüstlük Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Öğrencilerimin sırlarını başkalarına anlatırım.	4,58	0,90	4,50	0,80	-0,431	0,666
Bir hata yaptığımda suçumu itiraf ederim.	3,83	1,27	3,83	0,58	0,000	1,000
Arkadaşımdan aldığım kitabı söz verdiğim zamanda götürürüm.	4,50	1,17	4,42	0,51	-0,632	0,527
Sınıfta öğrencilerimin, masasının üstündeki, not defterini kurcalarım.	1,67	0,98	1,58	0,67	-0,289	0,773
Hayatta kazanmak için hile yapmam.	3,33	1,92	3,25	1,66	-0,103	0,918
Yaptığım bir hatayı başkalarının üzerine atmam.	4,50	1,17	3,75	1,71	-1,127	0,260
Otobüste büyüklere yer vermemek için uyuyor numarası yaparım.	1,42	0,67	1,25	0,45	-1,414	0,157
Yolda cüzdan bulduğumda içindeki paraları alır, cüzdanı bırakırım.	1,17	0,39	1,00	0,00	-1,414	0,157

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası “Doğruluk ve Dürüstlük” değerine ait 8 maddeye ilişkin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 13. “Hoşgörü” Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Hoşgörü Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Hoşlanmadığım tarzda giyinen öğrenciyle dalga geçerim.	1,25	0,45	1,33	0,65	-0,577	0,564
Başka bir öğretmen tarafından beğenilen resmi panoya asılan resmi panodan alırım.	1,17	0,39	1,33	0,65	-0,816	0,414
Fikirlerine katılmadığım arkadaşşıma kendi fikirlerimi onu incitmeden söylerim.	4,08	1,16	4,17	0,39	0,000	1,000
Benimle aynı fikirde olmayan arkadaşşıma dinleme gereği duymam.	4,33	0,89	3,50	1,09	-1,823	0,068
Bir yere gitmek için sözleştiğim arkadaşşıma son anda önemli bir nedenden dolayı gelemeyeceğini söylerse anlayışla karşılarım.	4,08	1,00	3,92	1,08	-0,318	0,750
Zor durumda kaldığı için çekmecemdeki paramı izinsiz alan, nedenini daha sonra açıklayan öğrencime kızmam.	3,08	1,16	3,25	1,36	-0,491	0,623

Öğrencimin bana karşı yaptığı yanlış fark edip özür dilediğinde onu affederim.	4,42	1,16	3,92	1,00	-1,403	0,161
Yanlışlıkla bana çarpan öğrenciyi döverim.	1,33	0,65	1,17	0,39	-0,816	0,414

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası "Hoşgörü" değerine ait 8 maddeye ilişkin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 14. "Kanaatkârlık" Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Kanaatkârlık Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Para, mal, yiyecek dâhil hiçbir şeyde açgözlülük yapmam.	4,00	1,48	4,17	0,72	-0,108	0,914
Asla yetinmeyi bilmem. Elimdekini kaybetmekten çok, daha fazlasını kazanmayı düşünürüm.	1,08	1,51	1,25	0,45	-1,552	0,121
Hakkım olandan daha fazlasını istemek gibi bir bencilliğim yoktur.	3,75	1,60	4,50	0,52	-1,496	0,135
Açgözlü insanlar, yasa dışı davranışlara bile sürüklenirler. Onun için küçük yaşta kendimizi eğitmeliyiz.	4,00	1,48	4,75	0,45	-1,311	0,190
Elimdekini bir an önce kullanıp, tüketmekte acele ederim ki yenisini alayım.	1,50	1,17	1,58	0,79	-0,431	0,666
Herhangi bir eşyamdaki uzun süre yararlanabilirim.	4,08	1,56	4,42	0,67	-0,69	0,490
Elimdekini azımsamam, değerini bilirim yoksa daha fazlasını bulamam.	4,25	1,36	4,42	0,67	-0,259	0,796
Sürekli ulaşamayacağım şeylerin özlemimi duyuyorum. Aklım hep onlardadır.	1,83	1,27	1,25	1,29	-0,68	0,497
Havadan, sudan, her şeyden şikâyet ediyorum. Bir türlü hayatımdan memnun olamıyorum.	1,67	1,23	1,75	1,22	-0,212	0,832
Şikâyet etmem, homurdanmam, eleştirmem, sızlanmam, tatminsiz ve kötümser değilim. Ben gerçek bir iyimserim.	3,50	1,45	3,58	0,79	-0,155	0,876
Gözüm hep başkasının malında, aynısına sahip olsam bile o farklı gibi geliyor.	1,50	1,00	1,25	0,45	-0,816	0,414

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası “Kanaatkârlık” değerine ait 11 maddeye ilişkin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 15. “Sabır” Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Sabır Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Öğrencinin sözünü kesmeden anlattıklarını sonuna kadar dinlerim.	3,50	1,51	4,00	0,95	-0,846	0,397
Kantinden yiyecek almak için kantinde uzun kuyruk olsa da çok aç olmama rağmen sıramı beklerim.	3,83	1,40	4,17	0,58	-0,586	0,558
Öğrenci konuşuyorken konuşmalarını bitirmelerini beklemeden araya girer söylemek istediğimi söylerim.	1,33	1,23	1,17	0,94	-0,209	0,834
Uyarılarıma rağmen sınıfı dağıtmaya devam eden öğrenci arkadaşlarıma kızmamaya çalışırım.	2,25	0,87	2,42	1,31	-0,491	0,623
Başladığım işi yarıda bırakırım.	1,83	0,94	1,92	1,00	-0,105	0,917
Sınıfta sorduğum sorunun cevabını söz hakkı verilmeden söyletmem.	3,17	1,40	3,67	0,89	-1,029	0,304

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası “Sabır” değerine ait 6 maddeye ilişkin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 16. “Empati” Değerine İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Empati Değeri	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Öğretmen, öğrencilerin bilgilerini yapılandırması sürecinde, sosyal çevre ile olan etkileşimin önemi konusunda onları ikna etmelidir.	4,17	1,40	4,33	0,49	-0,184	0,854
Öğretmen, kendisini öğrencisinin yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamalıdır.	4,17	1,40	4,33	0,49	-0,371	0,711
Öğretmen, öğrencilerin yaşamlarına farklı gözlüklerle bakmalarını sağlayan kişidir.	4,42	1,24	4,33	0,65	-0,503	0,615
Öğretmen, öğrencisine farklı ve değerli olduğunu hissettirmelidir.	4,50	1,17	4,42	0,51	-0,905	0,366

Öğrenci, derste kendini önemli biri olarak hissedebilmelidir.	4,50	1,17	4,33	0,49	-0,905	0,366
Öğretmen, dersini anlatırken her öğrencinin öğrenme durumunu göz önünde tutmalıdır.	4,42	1,16	4,50	0,52	-0,277	0,782
Öğretmen, kendisini öğrencilerinin yerine koyarak, onların beceri ve yeterliliklerini geliştirmelerine imkân sağlamalıdır.	4,58	1,16	4,58	0,51	-0,632	0,527
Öğretmen, öğrencilerin karşılaştıkları birçok sorunun nedenlerini kavramalarını sağlamalıdır.	4,58	1,16	4,50	0,52	-0,632	0,527
Öğrenci, derste fikirlerini özgürce ifade edebilmelidir.	4,50	1,17	4,42	0,67	-0,302	0,763
Öğretmen, ders konularına göre seçilmiş deneyimlerini öğrencileriyle paylaşabilmelidir.	4,50	1,17	4,42	0,67	-0,686	0,493
Öğretmen, yeri geldikçe dünyaya öğrenci gözüyle bakabilmelidir.	4,50	1,24	4,50	0,52	-0,439	0,660

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası "Empati" değerine ait 11 maddeye ilişkin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir.

Tablo 17. Tüm Değerlere İlişkin İstatistiksel Farklılıklar

Değerler	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası		Z	p
	\bar{X}	s.s.	\bar{X}	s.s.		
Sevgi	4,03	0,99	4,16	0,38	-0,197	0,844
Saygı	1,52	0,90	1,89	0,21	-2,831	0,005*
Sorumluluk	1,90	0,66	2,14	0,26	-2,984	0,003*
Adalet	1,67	0,53	1,70	0,42	0,514	0,607
Doğruluk ve Dürüstlük	3,98	0,60	3,89	0,44	-0,534	0,593
Hoşgörü	4,28	0,60	4,11	0,50	-1,294	0,196
Kanaatkârlık	4,09	0,89	4,34	0,29	-0,707	0,480
Sabır	3,43	0,82	3,69	0,59	-0,865	0,387
Empati	4,44	1,12	4,42	0,45	-0,668	0,504

*:p<0,05 (İstatistiksel olarak anlamlı)

Uygulanan Wilcoxon analizi sonucunda öğretmenlerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası "Saygı" ve "Sorumluluk" değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılıklar saptanmıştır. Buna göre eğitim sonrasında öğretmenlerin "Saygı" ve "Sorumluluk" değerleri düzeyleri eğitim öncesine göre anlamlı derecede artmıştır.

5. Sonuç

Değerler üzerine araştırma yapmanın başlıca amaçlarından biri, bireylerde var olan değer algılarının yönelimlerini belirlemek, onların tutum-davranış ve toplumsal rolleriyle ilgili şekilleri ortaya çıkarmaktır. Değerler, bireylerde var olan tutumları ve onların davranışlarını tüm algılama ve davranış şekillerini etkilemekle birlikte bireylerin sahip oldukları tutumlar ve davranışlarının belirlenmesi ve yönlendirilmesi konusunda da önemli bir fonksiyona sahiptirler. Değerler, bireyler arasındaki ilişkilerde tek yönlü değildirler. Bu bağlamda değerleri bireylerin var olan veya yeniden kazanılan davranışlarıyla da ilişkilendirmek mümkündür. Değerler; bireyin düşünce, tutum ve davranış kalıplarında psiko-sosyo-antropo-teolojik birer ölçüt olarak ortaya çıkarlar ve toplumsal bütünselliğin ayrılmaz bir ögesini oluştururlar. Dolayısıyla değerler, bireylerin kişiliğinin oluşmasına da katkı sağlarlar.²¹

Yapılan bu çalışmayla Balıkesir il merkezinde yer alan Şule Yüksel Şenler İmam Hatip Lisesi, Şehit Ömer Faruk Bol İmam Hatip Ortaokulu ile Sırrı Yırcalı Anadolu Lisesi'nde görev yapan toplam 12 öğretmene yönelik değerler eğitimi konusunda "Eğitici Eğitimi" verilmiştir. Bu çalışmada, değerler eğitimi kapsamında ayda iki kez olmak üzere toplam beş ayda on değer sunulması hedeflenmiştir. Projede sunulmuş olan değerler ise, 'sevgi, saygı, sorumluluk, adalet, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, alçakgönüllülük, kanaatkarlık, sabır ve empati' dir.

Uygulanan anket çalışmasının istatistiksel analizi sonucu, "Saygı" ve "Sorumluluk" düzeylerinde ön-test ve son-test uygulamasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Buna göre eğitim sonrasında öğretmenlerin "Saygı" ve "Sorumluluk" düzeyleri eğitim öncesine göre anlamlı derecede artmıştır. Buna karşılık "Sevgi, Adalet, Doğruluk ve Dürüstlük, Hoşgörü, Kanaatkârlık, Sabır, Empati" değerlerine ilişkin eğitim öncesine göre eğitim sonrası süreçte anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bunun nedeni üzerinde durulacak olursa, özellikle öğretmenlerde anlamlı farklılık gözlenmeyen bu değerlerin tutum ve davranış olarak benimsendiği, dolayısıyla da adı geçen değerlerle ilgili psiko-sosyo-teo-pedagojik desteğe ihtiyaç duymadıkları biçiminde düşünülebilir. Eğer bu değerlere yönelik eğitim ve anket uygulaması, henüz değerleri tutum ve davranış olarak benimseme aşamasında olan ortaokul-lise ve kısmen üniversite düzeyindeki gençlere uygulansaydı eğitim öncesi ve sonrası bu değerlere yönelik tutum-davranış sonuçlarında daha anlamlı farklılıkların tespit edilmesi mümkün olabilirdi. Burada mesleki kimlik ve yaş faktörlerinin de etkili olduğu söylenebilir.

Bu sonuca bağlı olarak aşağıdaki öneriler yapılabilir:

²¹ K. Ulusoy, B. Dilmaç, *Değerler Eğitimi. Pegem A Akademi, Ankara, 2012, s. 4.*

1. Türkiye’de değerler eğitiminde yaşanan sorunlar hakkında öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer yetkililerin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan geniş çaplı ve kapsamlı nitel ve nicel araştırmaların yapılması,
2. “Değerler ile dindarlık formları arasındaki interaktif etkileşim ve gelişim süreçlerine ilişkin daha çok nitel ve nicel çalışmaların yapılması,”²²
3. Öğretmen eğitimi etkinliklerinin yeniden gözden geçirilmesi, güncellenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması; hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerde salt kuramsal bilgilere değil uygulamaya yönelik etkinliklere de yer verilerek, özellikle değerler eğitimi metotlarının kuramsal ve uygulamalı olarak öğreticinin eğitimi bağlamında öğrenilmesinin sağlanması,
4. Öğrencinin ve kısmen eğitimcilerin bilgiyi yapılandırabilmesi için sadece eğitimcilere ve yöneticilere değil; meslektaşlarına, konu hakkında bilgili diğer insanlara, farklı ve çeşitli bilgi kaynaklarına ulaşabilmesinin gerekliliğine, eğitimcilerin bu konudaki rolü, önemi ve özerk öğrenme hakkında farkındalık yaratılması ve tüm eğitimcilerde farkındalığın yaygınlaştırılması önerilmektedir.

6. Kaynaklar

- ALTAN, M.Z., 2011, *Çoklu Zeka Kuramı ve Değerler Eğitimi*, Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 2011, s. 1, c. 4.
- AVCI, N., 2007, *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- BALCI, F.A., Yelken, T.Y., 2010, *İlköğretim Öğretmenlerinin "Değer" Kavramına Yükladıkları Anlamlar*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- BAŞARAN, E., 1982, *Örgütsel Davranışların Yönetimi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- BEILL, B., 2003, *İyi Çocuk, Zor Çocuk Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?*, (çev. Cuma Yorulmaz), Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- BERKOWITZ, M.W., 2002, *The Science of Character Education*, Hoover Institution Press, California.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., 2002, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- DEMİRHAN İŞCAN, C., 2003, *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

²² Örnek çalışma için bkz. M. Koç, Dindarlığın Oluşumuna Din Eğitiminin Psiko-Pedagojik Katkıları: 'Değer-Yoksun Dindarlık' Tipolojisi Bağlamında Teorik Bir Yaklaşım. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2017, 15 (33), 87-138.

- EKŞİ, H., 2003, *Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları*, Değerler Eğitimi Dergisi, 1(1).
- GÜNAY, Ü., 2006, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, Karahan Yayınları, İstanbul, 2006.
- KIRSCHENBAUM, H., 1995, *100 Waystoehance Values and Morality in School Youthsettings*, Massachusetts: Allyn&Bacon Company.
- KESKİN, Y., 2011, *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.
- KOÇ, M., 2017, *Dindarlığın Oluşumuna Din Eğitiminin Psiko-Pedagojik Katkıları: 'Değer-Yoksun Dindarlık' Tipolojisi Bağlamında Teorik Bir Yaklaşım*. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15 (33), 87-138.
- LAPSLEY, D. K., 2008, *Moral Self-Identity As The Aim of Education in L.P. Nucciand D. Narvaez (Eds), Handbook of Moral and Character Education*, Taylor & Francis, New York.
- ÖNDER, M., 2011, *Din ve Temel Değerler*, Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri, Osman Gazi Üniversitesi, Eskişehir.
- ÖZDAŞ, F., 2013, *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- ROKEACH, M., 1973, *Nature of Human Values*, The Free Press, New York.
- SAYIN, E., 2018, *Tasavvuf Eğitimi Hafıza Teknikleriyle Tasavvuf Kavramları*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- TOZLU, N., 2003, *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*, Mikro Yayınları, Ankara.
- ULUSOY, K., DİLMAÇ, B., 2012, *Değerler Eğitimi*, Pegem A Akademi, Ankara.
- VEUGELERS, W., 2007, *Different Ways of Teaching Values*, Educational Review, New York, p. 52/1.